

PAPER DETAILS

TITLE: COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE SÖZLÜ VASIYETNAMELER

AUTHORS: Hakan Burak AKINCI

PAGES: 111-130

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1735002>

COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE SÖZLÜ VASIYETNAMELER

Hakan Burak AKINCI*
ORCID: 0000-0002-1662-1958

ÖZET

2020 yılının başından beri dünyada hızla yayılan COVID-19 hastalığı, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de özel tedbirler almayı zorunlu kılmıştır. Pek çok işyeri ve resmî kuruma yönelik kapatma veya kısıtlı çalışma süresi kararları, sokağa çıkma yasakları ve muhtelif karantina uygulamaları gibi olağanüstü tedbirler, vasiyetname düzenlemelerini de yakından etkilemiştir. Bu makalede, COVID-19 sebebiyle resmî veya el yazılı vasiyetname hazırlama imkânı bulamayan kişilerin hangi şartlar altında sözlü vasiyette bulunabilecekleri ve bunun hangi durumlarda geçerlilik arz edeceği hususları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

COVID-19, koronavirüs, korona virüsü, vasiyetname, sözlü vasiyetname, salgın, pandemi, medeni hukuk, miras hukuku.

I. GİRİŞ

Halk arasında korona virüsü adıyla da anılan COVID-19 sebebiyle binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Ölüm vakalarının bu şekilde çoğalmış olması, vasiyetnamelerin bundan ne şekilde etkileneceği sorusunu da beraberinde getirmektedir. Öyle ki virüs sebebiyle ülkede hayat neredeyse durma noktasına gelmiş; birçok işyeri ve resmî kurum kapatılmıştır. Adliyeler ve noterlere de alınan tedbirler kapsamında sınırlamalar getirilmiştir. Hâl böyle olunca resmî vasiyetname düzenleme imkânı zorlaşmıştır. Zira resmî vasiyetname TMK m. 532 gereğince ancak resmî memur (sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki tanınmış diğer bir görevli) tarafından düzenlenebilir. Öte yandan dönüşümlü olarak noterler ve nöbetçi mahkemeler çalışmaya devam etseler dahi, kendisine

-
- * Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı.

COVID-19 bulaşmış olan bir kimsenin karantina altında kalması gerektiği için noterle veya hâkimle bir araya gelmesi beklenemez. Dolayısıyla mirasbırakanın (vasiyetçinin) resmî memur bulamaması halinde resmî vasiyetname düzenleme imkânı ortadan kalkar. Aynı şekilde el yazılı vasiyetnamelerin de hasta tarafından hazırlanamaması ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Zira vasiyet edenin okuma – yazmasının olmaması veya hastalığının ilerlemiş olması sebebiyle vasiyetname hazırlayacak halde bulunmaması mümkündür¹. Kanunda öngörülen üç vasiyetname türünden bu ikisi elendiğinde ise geriye yalnızca sözlü vasiyetname yapma ihtimali kalmaktadır. Ancak COVID-19 sebebiyle burada da birtakım güçlükler yaşanabileceğini belirtmek gerekir. Öyle ki sözlü vasiyetnamenin geçerli olabilmesi için de bazı şekil şartlarının varlığı aranır. Aşağıda ayrıntılı olarak açıkladığımız bu şartların gerçekleşmemesi halinde sözlü vasiyetnamenin geçersizliği ve iptali gündeme gelir.

II. SÖZLÜ VASIYETNAMENİN ŞARTLARI KAPSAMINDA COVID-19 AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sözlü vasiyetname, kişinin ölmeden hemen önce son arzularını sözlü olarak² tanıklara aktardığı vasiyetname türüdür.

¹ El yazılı vasiyetnamenin tamamının bizzat mirasbırakan tarafından kaleme alınmış olması gerekir. Dolayısıyla okuma – yazma bilmeyen birinin el yazılı vasiyetname hazırlaması mümkün değildir. Bkz. **Dural**, Mustafa, El Yazısı İle Vasiyetname, İstanbul 1967, s. 17 ve devamı (vd.); **Gönen**, Doruk, El Yazılı Vasiyetname, İstanbul 2007, s. 48 vd.

² Son arzuların sözlü olarak beyan edilmesi bir şekil şartıdır. Bkz. **Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019, s. 323. Öte yandan, sözlü beyandan ne anlaşılması gerektiğini de ayrıntılı tahlil etmek gerekir. Zira kişinin konuşma yeteneğinin olmaması veya (COVID-19 hastalığının ilerlemiş olması sebebiyle solunum cihazına bağlı olması gibi bir durumdan ötürü) son anında konuşamayacak halde olması pekâlâ mümkündür. Hakeza, işaret dili kullanılarak yapılan bir anlatımın da sözlü anlatım kadar etkili olabildiği hususunu da belirtmek gerekir. Buradan hareketle, “sözlü” beyanda bulunma şartının, son arzuların yazıya dökülmesinin mümkün olmadığı diğer haller olarak anlaşılması gerekir. Bkz. **Koyuncu**, Ferhat, Sözlü Vasiyetname, Ankara 2014, s. 76.

Böyle bir vasiyetnamenin geçerli olabilmesi için aşağıda açıklanan beş şartın birlikte varlığı aranır.

A. DİĞER VASIYETNAME YOLLARINA BAŞVURULAMAMASI

Sözlü vasiyetname yapabilmenin ilk şartı, kanunda öngörülen diğer iki vasiyetname türüne (resmî veya el yazılı vasiyetnameye) başvurma imkânının bulunmamasıdır. Kişiler genellikle bir ölüm tehlikesi altındayken son arzularını aktarmayı düşünürler. Böyle olağanüstü bir durumda eğer resmî veya el yazılı vasiyetname yapma imkânı artık ortadan kalkmışsa, sözlü vasiyetname yapılabilir³. Sözlü vasiyetname yapıldıktan sonra tekrar diğer şekillerde vasiyetname yapma imkânı doğarsa, bu tarihten itibaren bir ay geçince sözlü vasiyet hükümden düşer (TMK m. 541). Diğer vasiyetname türlerinin mümkün olması halinde sözlü vasiyet yapılamadığından, uygulamada bununla nispeten az karşılaşılmaktadır⁴.

COVID-19 süreci hayatın olağan akışını önemli ölçüde etkilemiş ve diğer vasiyetname şekillerine başvurma imkânını sınırlamıştır. Dolayısıyla kişi, virüs sebebiyle resmî veya el yazılı vasiyetname yapamadığını öne sürülerek sözlü vasiyette bulunabilir. Ancak ülke genelinde COVID-19 salgınının bulunması durumu, sözlü vasiyetname yapmak için tek başına yeterli değildir. Diğer vasiyetname yollarına başvuramama şartının gerçekleşip

³ **Eren**, Fikret, Türk Miras Hukuku, Ankara 2019, s. 120; **İnan**, Ali Naim/**Ertas**, Şeref, Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, Ankara 2019, s. 195; **Dural**, Mustafa/ **Öz**, Turgut, Miras Hukuku, İstanbul 2015, s. 91; **Çabri**, Sezer, Miras Hukuku Şerhi Cilt-I, İstanbul 2018, s. 587; **Koyuncu**, s. 45; **Seiler**, Benedikt, Die erbrechtliche Ungültigkeit unter besonderer Berücksichtigung der Wirkungen in personeller Hinsicht, Y. 2017, s. 313 (www.swisslex.ch).

⁴ **Seiler**, s. 313.

gerçekleşmediğini her bir somut olayda ayrı ayrı tespit etmek gerekir. Bu ise kişinin olağanüstü bir durumun içinde bulunması şartına bağlıdır.

B. OLAĞANÜSTÜ BİR DURUMUN VARLIĞI

Sözlü vasiyetname için aranan ikinci şart, olağanüstü bir durumun mevcut olmasıdır⁵. Olağanüstü durumdan ne anlaşılacağıyla ilgili TMK m. 538’de bazı ihtimaller sayılmıştır. Kanun hükmünde geçen ifade; “*yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık⁶ ve savaş gibi olağanüstü durumlar*” şeklindedir. “Gibi” kelimesinden hareketle olağanüstü durumların sadece bu ihtimallerle sınırlı olmayıp, bunların sadece örnek olarak gösterildiği sonucu

⁵ Olağanüstü durumun varlığına rağmen resmî veya el yazılı vasiyetname düzenleme imkânı varsa sözlü vasiyetname yapılamaz. **İnan/Ertaş**, s. 195; **Serozan**, Rona/ **Engin**, Baki İlkay, Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları, Ankara 2019, s. 332; **Antalya**, Gökhan, Miras Hukuku, İstanbul 2003, s. 104. Bazı yazarlar, olağanüstü durumun mevcut olmaması halinde şekil şartları oluşmadığı için kesin hükümsüzlük uygulanacağını savunmaktadır. Bkz. **Köprülü**, Bülent, Miras Hukuku Dersleri, İstanbul 1985, s. 163. Bazıları ise TMK m. 557 gereğince iptal davasının açılabilmesini öne sürmektedir. Bkz. **Çabri**, s. 588 vd. Biz de kanun hükmünün mevcudiyeti sebebiyle bu ikinci görüşün daha yerinde olduğu kanaatindeyiz.

⁶ Eski Medeni Kanunun 486. maddesinde olağanüstü hallere örnek olarak “bulaşıcı hastalık” gösterilmiş olup, Türk Medenî Kanunu’nda “hastalık” şeklinde genişletmeye gidilmiştir. Bir görüşe göre grip gibi daha sıradan hastalıklar da kapsama dâhil olduğundan, böyle bir genişletme doğru olmamıştır (Bkz. **Dural/Öz**, s. 92). Bunun yanı sıra, İsviçre Medenî Kanunu’nun sözlü vasiyetnameye ilişkin 506’ncı maddesinde de “salgın hastalık” (*Epidemie*) kelimesi doğrudan ihtimaller arasında sayılmıştır. Her halükârda “hastalık” ifadesi salgın hastalığı da içine aldığından, COVID-19 salgınının da bir olağanüstü durum olarak sayılabileceği açıktır.

çıkarılmalıdır⁷. Mesela doğal afet veya kişinin esir alınması gibi durumlar da olağanüstü durum olarak kabul edilebilir⁸. Yakın ölüm tehlikesine ise hastanın yoğun bakımda olması dâhildir⁹. Bu durumda COVID-19 sebebiyle yoğun bakıma giren bir kimse için de olağanüstü bir durum altında bulunma şartının gerçekleştiği söylenebilir. Ayrıca uygulamada bazen kapasitenin dolmuş olması sebebiyle COVID-19'a yakalanmış olan hastaların hastanelere kabul edilmediği görülebilmektedir¹⁰. Benzer şekilde hastaneden taburcu edildikten sonra durumu ağırlaşan ve hayatını kaybeden hastalara da rastlanabilmektedir¹¹. Yine, kişinin COVID-19'a yakalanmış olmasına rağmen test yaptırıp "pozitif" sonucu almamış olması (resmî olarak hastalık teşhisi konulmamış olması) da ihtimal dâhilindedir. Böyle ihtimallerde de durumu ağırlaşan hasta açısından olağanüstü durumun varlığı şartının gerçekleştiğini kabul etmek gerekir. Zira burada önemli olan husus, teşhis konularak kişinin hastanede yoğun bakıma girmiş olması değil, hastalığın yakın ölüm tehlikesi oluşturacak olağanüstü durumun varlığıdır.

Geçerli bir sözlü vasiyetnameden söz edebilmek için tek başına ölüm tehlikesi yeterli olmayıp, "yakın" bir ölüm tehlikesinin

⁷ **Eren**, s. 120; **İmre**, Zahit/ **Erman**, Hasan, Miras Hukuku, İstanbul 1989, s. 96; **Öztan**, Bilge, Miras Hukuku, Ankara 2018, s. 205; **İnan/Ertaş**, s. 194; **Çabri**, s. 590, 598; **Güneri**, Cemal, Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali, Ankara 2018, s. 33; **Koyuncu**, s. 51.

⁸ **İşgüzar**, Hasan/ **Demir**, Mehmet/ **Yılmaz**, Süleyman, Miras Hukuku, Ankara 2019, s. 48.

⁹ **Seiler**, s. 313; **Kılıçoğlu**, Ahmet, Miras Hukuku, Ankara 2006, s. 117.

¹⁰ Bkz. <https://www.dw.com/tr/korona-pozitif-adam%C4%B1-hastanede-ger-yok-diye-eve-g%C3%B6nderdiler/a-52933404>; <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/korona-testi-pozitif-cikti-eve-gonderildi-simdi-butun-apartmana-korona-yayildi-273063h.htm>; <https://haber.sol.org.tr/turkiye/50-yasin-altindaysaniz-ve-korona-testiniz-pozitif-ciktiysa-artik-eve-gonderilebilirsiniz> (Erişim tarihi: 18.07.2020).

¹¹ Bkz. <http://yeniyasamgazetesi1.com/eve-gonderilen-covid-19lu-hastayasamini-yitirdi/> (Erişim tarihi: 18.07.2020).

olması gerekir. Zira sözgelimi kalp hastası veya ileri derece kanser olan bir kimsenin de ölüm tehlikesi altında olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu tür durumlar kişinin resmî veya el yazılı vasiyetname yoluna başvurmasına engel değildir. Burada aranan, kalp hastası olan kişinin bir kalp krizi geçirip ölümlerken yani son anında arzularını dile getirmesidir¹². Aynı şekilde COVID-19'a yakalanan bir kimsenin de sözlü vasiyetname yapabilmesi için yakın bir ölüm tehlikesinin bulunması aranır. Nitekim virüse yakalananların büyük bir çoğunluğunun iyileştiği düşünüldüğünde, COVID-19 için de bir yakın ölüm tehlikesi şartının uygulanmasının yerinde olduğu söylenebilir¹³. Ancak hastalığın ağırlaşması halinde yakın ölüm tehlikesinin de oluşmaya başladığından söz etmek mümkündür. Öyle ki, öğretilerde yakın ölüm tehlikesinin oluşması için kaza gibi anî bir olayın meydana gelmesinin zorunlu olmadığı; bunun yavaş yavaş da gerçekleşebileceği ifade edilmektedir. Mesela "bir kimsenin günden güne artan bir zafiyete uğraması ve sonunda elini kolunu kıpırdatamayacak derecede bitkin bir duruma düşmesi" halinde de yakın ölüm tehlikesi söz konusu olur¹⁴. COVID-19'a yakalanan bir kimsenin durumu ağırlaştığında da buna benzer

¹² **Kılıçoğlu**, s. 117 vd; **Çabri**, s. 596. Bir görüş ise kanunda yakın ölüm tehlikesi ve hastalık unsurlarının ayrı ayrı sayıldığını ve bu sebeple ikisinin birbirinden bağımsız değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna göre hastalığın yakın ölüm tehlikesi oluşturacak nitelikte olması gerekmez. Görüş için bkz. **Çabri**, s. 596. Böyle bir görüşe katılmak kanaatimizce mümkün değildir. Zira bunun kabulü, nezle gibi hafif hastalıkların veya sadece tat ve koku duyularını kaybederek hafifçe atlatılan COVID-19 hastalığının dahi sözlü vasiyetnamenin yolunu açması sonucunu doğurur.

¹³ Tutulan istatistikler, Türkiye'de 10 Temmuz 2020 tarihine kadar COVID-19 tanısı konulmuş olan 210.965 kişiden 191.883'ünün iyileştiğini göstermektedir. Bu ise yaklaşık %90'lık bir iyileşme oranına tekabül etmektedir. Bkz. <https://www.trthaber.com/haber/saglik/10-temmuz-koronavirus-tablosu-aciklandi-bugunku-vaka-sayisi-500621.html> (Erişim tarihi: 18.07.2020).

¹⁴ **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, Miras Hukuku, İstanbul 1987, s. 220; **İmre/Erman**, s. 96.

sonuçlarla karşılaşmaktadır¹⁵. O halde eğer virüse yakalanan kişinin durumu günden güne ağırlaşarak yakın ölüm tehlikesinden söz edilecek hale gelmişse, (diğer şartların da gerçekleşmesiyle) sözlü vasiyetname yapılabilir. Yakın ölüm tehlikesinin bulunmaması halinde ise sözlü vasiyette bulunulamaz.

Sözlü vasiyetname yapabilmek için bizzat vasiyetçinin bulaşıcı hastalığa yakalanmış olması şart değildir. Resmî vasiyetnameyi yapacak kişilerin hastalanması veya hasta olmasalar bile salgın hastalık sebebiyle gitmeleri gereken yere gidememeleri halinde de sözlü vasiyet imkânı doğar¹⁶. Tabii burada vasiyetçinin el yazılı vasiyetname yapma yetisinden mahrum olması gerektiğini unutmamak gerekir¹⁷.

Yolların kesilmesi sebebiyle vasiyetçinin veya vasiyetnamenin hazırlanmasına katılması gereken kişilerin notere gidememesi halinde de sözlü vasiyetname mümkün olur¹⁸. Bu durumda COVID-19'a yakalanmamış olmasına rağmen COVID-19 sebebiyle getirilen sokağa çıkma yasağı sırasında resmî makama gidemeyen ve başka bir sebeple yakın ölüm tehlikesi altına giren bir kimsenin sözlü vasiyetnamesini de geçerli kabul etmek gerekir.

C. SON ARZULARIN İKİ TANIĞA ANLATILMASI

Sözlü vasiyetnamenin üçüncü şartı, vasiyetçinin arzularını iki tanıığa aktarmasıdır. Yalnızca tek tanığın bulunması halinde sözlü

¹⁵ Bkz. <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/ssss/halka-yonelik.html> (Erişim tarihi: 18.07.2020).

¹⁶ Küçük yerleşim yerlerinde böyle bir durumla karşılaşma ihtimali daha yüksek olabilir.

¹⁷ **İmre/Erman**, s. 97 vd; **Koyuncu**, s. 67.

¹⁸ **Kılıçoğlu**, s. 118; **İmre/Erman**, s. 97. Ulaşımın kesilmesi tek başına sözlü vasiyetname imkânı doğurmaz. Bunun yanı sıra yakın ölüm tehlikesinin de mevcut olması gerektiğini belirtmek gerekir. **Çabri**, s. 595. Öte yandan bu konuda farklı görüşler de mevcuttur. Konuyla ilgili muhtelif görüşler hakkında bkz. **Koyuncu**, s. 60.

vasiyet hüküm ifade etmez¹⁹. Tanıkların birlikte hazır olmaları gerekmele beraber, vasiyetçinin tanıkları görmesi zorunlu değildir. Tanıklar vasiyet edeni sesinden tanıyabiliyorlarsa, duymaları da yeterlidir²⁰. Bir başka görüşe göre ise günümüzde hemen herkes yanında görüntü veya ses kaydı yapabileceği cep telefonu gibi araçlar taşıdığı için, yazma imkânı bulunmayıp da görüntü veya ses kaydı yapılarak e-posta vb. yollarla başkalarına gönderilen son arzuların da sözlü vasiyet anlamında geçerli kabul edilmeleri gerekir²¹. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler kapsamında hayatın akışına daha uygun olması bakımından biz de bu görüşe katılıyoruz. Nitekim TBK m. 4'te düzenlenen "*Telefon, bilgisayar gibi iletişim sağlayabilen araçlarla doğrudan iletişim sırasında yapılan öneri, hazır olanlar arasında yapılmış sayılır.*" hükmüne bağlı olarak, teknolojik aletlerle yapılan görüşmelerin hazırlar arası sayılması da kanaatimizce bu hususu destekler niteliktedir²². Bu durum, COVID-

¹⁹ Konuya ilişkin bir Yargıtay kararında, "somut olayda; mirasbırakan hastanede tedavi gördüğü sırada 23.3.2011 tarihinde kronik yoğun bakımda iken ölmüştür. ... Mahkemece tanık olarak dinlenen F., murisle aynı odada yattığını 'davalı dışında kimsenin kendisiyle ilgilenmediğini ve 10.000 TL parasını Akdere Mutlu Mahallesi'ndeki gecekonduğunu öldükten sonra davacıya bırakacağını söylediğini ifade etmiştir. Diğer tanık da, tanık F.'den 'murisin bu şekilde söylediğini duyduğunu' ifade etmiştir. Tanık beyanları karşısında; TMK 539.maddesine göre son arzularının 'iki tanığa anlatılması ve görevlendirilmesi' şartı olayda gerçekleşmemiştir. Muris yalnızca tanık F.'ye bildirmiştir." ifadesine yer verilerek sözlü vasiyetname şartlarının gerçekleşmediğine hükmedilmiştir. Bkz. Y. 3. HD., 19.12.2013 T., 2013/15175 E., 2013/18291 K.

²⁰ **Seiler**, s. 315; **Dural/Öz**, s. 93; **Öztaş**, s. 207; **Ergüne**, Mehmet Serkan, Vasiyetnamenin Yorumu, İstanbul 2011, s. 308. Mesela tanıkların, depremde göçük altında kalan birini görmeleri mümkün değildir. Böyle bir durumda vasiyetçinin sadece sesinin duyulması yeterlidir. **Köprülü**, s. 165; **Çapri**, s. 600.

²¹ **Fasel**, Urs, Erbrecht – Entwicklungen 2016, Y. 2017, s. 23 (www.swisslex.ch).

²² Hazırlar arası beyan konusu için bkz. **Eren**, Borçlar Genel, s. 137 vd.

19 karantinası sırasında vasiyetname yapma imkânı bulamayan kişilerin son arzularını bildirebilmeleri için de kolaylık sağlar.

Tanıklardan biri geçerli bir mazeretle mahkemeye gidemezse, bu mazeret diğerini de etkiler. Tanıklardan biri hastaysa, hâkimin diğer tanıkla birlikte gelemeyen tanığın yanına giderek vasiyetnameyi tutanağa geçirtmesi gerekir. Mahkemeye gitme aşamasına ulaşmadan tanıklardan birinin ölmesi halinde sözlü vasiyet hüküm ifade etmez²³. Burada şöyle bir sorunla karşılaşılabilir: COVID-19 kaynaklı sokağa çıkma yasağı veya tanığın karantinada olması gibi bir sebeple sağlığı yerinde olan tanığın ve hâkimin, hasta olan tanığın yanına gidememesi halinde hasta olan tanık ölürse, sözlü vasiyetnamenin de geçersizliği gündeme gelir. Kanaatimizce böyle bir sorunu çözüme kavuşturmak için, tanıkların vasiyeti bizzat tutanağa geçirmeleri ve hâkimin de uzaktan iletişim araçlarını kullanarak hasta olan tanıkla görüşmesi uygun düşer. Zira hâkimin tanıkla yüz yüze görüşmeyi beklemesi halinde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğabilir.

D. SÖZLÜ VASIYETİN BELGELENMESİ

Dördüncü şart, tanıkların, sözlü vasiyetin yazıya dökülmesini sağlamalarıdır. Konuya ilişkin TMK m. 540'taki düzenleme şu şekildedir:

“Mirasbırakan tarafından görevlendirilen tanıklardan biri, kendilerine beyan edilen son arzuları, yer, yıl, ay ve günü de belirterek hemen yazar, bu belgeyi imzalar ve diğer tanığa imzalatır. Yazılan belgeyi ikisi birlikte vakit geçirmeksizin bir sulh veya asliye mahkemesine verirler ve mirasbırakanı vasiyetname yapmaya ehil gördüklerini, onun son arzularını olağanüstü durum içinde kendilerine anlattığını hâkime beyan ederler.

“Tanıklar, daha önce bir belge düzenlemek yerine, vakit geçirmeksizin mahkemeye başvurup yukarıdaki hususları beyan ederek mirasbırakanın son arzularını bir tutanağa geçirtebilirler.”

²³ **İmre/Erman**, s. 99; **Ergüne**, s. 308; **Şener**, Esat, Vasiyet Hukuku, Ankara 1995, s. 83.

Yukarıdaki kanun hükmünden tanıklara iki seçenek tanındığı anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, mirasbırakanın arzularını tanıkların bizzat tutanağa geçirip imzalayarak mahkemeye vermeleri şeklindedir. İkinci ihtimalde ise tanıklar mirasbırakanın arzularını mahkemeye sözlü olarak anlatıp tutanağa geçirilmesini sağlarlar. Her iki durumda da tanıkların vakit geçirmeksizin mahkemeye başvurmaları gerektiği belirtilmiştir. Bundan ne anlaşılabileceği ise somut olaya göre farklılık gösterir. Eğer herhangi bir geçerli sebep olmaksızın uzunca bir vakit geçirilmişse, vasiyetname yüzünden menfaati zedelenen mirasçılarının geçersizlik iddiasında bulunabilecekleri ifade edilmektedir²⁴ ²⁵. Ancak tanıklara makûl bir süre tanımak ve objektif imkânsızlık durumlarını göz önünde bulundurmak da gerekir²⁶. Mesela yolların kesilmesi veya hastalık gibi sebeplerle tanıkların olağanüstü bir durumun içine düşmeleri veya mahkemedeki yoğunluk vb. durumlara bağlı olarak

²⁴ Yargıtay da ölümden sonra birkaç gün geçmesi halinde sözlü vasiyetin geçersiz olacağı yönünde kararlar vermiştir. Bkz. Y. 3. HD., 5.12.2014 T., 2014/11363 E., 2014/15934 K.; Y. 2. HD., 12.7.2005 T., 2005/6053 E., 2005/11085 K.; Y. 3. HD., 19.12.2013 T., 2013/15175 E., 2013/18291 K.; Y. 2. HD., 21.4.1988 T., 1988/3329 E., 1988/4489 K. Bir diğer görüşe göre ise tanıkların mahkemeye vakit geçirmeksizin gitmemiş olmaları geçersizlik sonucunu doğurmamalıdır. Zira burada önemli olan, resmî veya el yazılı vasiyetname yapma imkânı bulamayan mirasbırakanın iradesini aktarmaktır. Mirasbırakanın vasiyet etme hususundaki iradesinin geçerli olabilmesinin, üçüncü şahısların vaktinde davranmaları şartına bağlanması hakkaniyete aykırıdır. Öyle ki tanıklar mahkemeye gidene kadar mirasbırakan ölmüş olacağından, onların vaktinde acele etmeleri hususunda herhangi bir etkisinin olması mümkün değildir. Görüş için bkz. **Ergüne**, s. 308.

²⁵ Hâkimin, süresi geçirilmiş olsa da olmasa da sözlü vasiyete ilişkin getirilen belgeyi saklaması veya tutanak düzenlemesi gerekir. Eğer tanıklar mahkemeye geç başvurlarsa, bu durum bir şekil eksikliğine sebep olacağından vasiyetnameyi iptale tâbi hale getirir. Bu durumda, ilgililerin iptal talebinde bulunmak istememeleri veya buna ilişkin süreyi kaçırmaları halinde vasiyetname geçerliliğini sürdürür. Bkz. **Şener**, s. 86.

²⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 225.

dinlenmelerinin gecikmesi mümkündür²⁷. Nitekim böyle bir durumla COVID-19 sürecinde karşılaşmak kuvvetle muhtemeldir²⁸. Öyle ki yukarıda da bahsettiğimiz üzere tanıklar, virüs sebebiyle karantina altında bulunabilirler. Benzer şekilde, HES²⁹ sorgusuna bağlı olarak adliye girmeleri engellenmiş olabilir. Yine, sokağa çıkma yasağının devam etmesi sebebiyle derhal mahkemeye gidilememesi veya COVID-19 tedbirleri kapsamında sadece nöbetçi mahkemelerin çalışması ve bu sebeple iş yükünün artarak tanıkların vaktinde dinlenememesi gibi ihtimaller de söz konusu olabilir. O halde tanıkların veya mahkemelerin içinde bulundukları olağanüstü durum ortadan kalkmamış olmasına rağmen vasiyetin derhal bildirilmemiş olması gerekçesiyle geçersizlik iddiasında bulunulursa, bu talep mahkemece reddedilmelidir.

TMK m. 540/III'e göre sözlü vasiyette bulunan kişinin asker olması halinde teğmen veya daha yüksek rütbeli bir subayın; ülke sınırları dışındaki bir ulaşım aracında bulunması halinde o aracın sorumlu yöneticisinin; sağlık kurumlarında tedavi ediliyor olması halinde ise o sağlık kurumunun en yetkili yöneticisinin hâkim yerine geçeceği düzenlenmiştir. Bu hüküm bazı yazarlarca doğru bulunmuş;

²⁷ **İmre/Erman**, s. 102; **Kılıçoğlu**, s. 120; **Öztan**, s. 207; **Güneri**, s. 142. Yargıtay da bir kararında adli tatilin başlaması ve sulh hukuk mahkemesinin iş yükünün artması sebebiyle tanıkların derhal dinlenememiş olmasının, sözlü vasiyetin geçersizliğine yol açmaması gerektiğine hükmetmiştir. Karar için bkz. **İmre/Erman**, s. 102.

²⁸ Salgın sebebiyle getirilen karantina uygulamasına bağlı olarak bir yerden bir yere gitmenin mümkün olmaması ve diğer vasiyetname yollarına başvurulamaması halinde sözlü vasiyetname yapılabileceğine ilişkin bkz. **Koyuncu**, s. 67 vd.

²⁹ Açılımı “Hayat Eve Sığar” olan telefon uygulaması. Bu uygulama ile bir COVID-19 tespit havuzu oluşturularak temaslı vatandaşların toplu kullanım alanlarını kullanmalarının önüne geçilmesi ve bulaşmanın azaltılması amaçlanmıştır. Bkz. [https://hayatevesigar.saglik.gov.tr/hes.html#:~:text=HES%20\(Hayat%20Eve%20S%C4%B1%C4%9Far\)%20Kodu,%C5%9Fekilde%20payla%C5%9Fman%C4%B1za%20Oyaran%20bir%20koddur](https://hayatevesigar.saglik.gov.tr/hes.html#:~:text=HES%20(Hayat%20Eve%20S%C4%B1%C4%9Far)%20Kodu,%C5%9Fekilde%20payla%C5%9Fman%C4%B1za%20Oyaran%20bir%20koddur). (Erişim tarihi 26.4.2021).

bazılarınca da eleştirilmiştir³⁰. Eleştirilmesinin sebebi, sağlık kurumlarının yakınında genellikle bir mahkemenin bulunması ve tanıkların sağlık kurumunun yöneticisine gitmeleri ile mahkemeye gitmeleri arasında pratikte çok büyük bir fark bulunmamasıdır. Diğer görüş ise tanıkların ihmalini ya da suiistimalini önleme anlamında söz konusu hükmün yerinde olduğunu, ayrıca her sağlık kurumunun yanında bir mahkemenin olacağını varsaymanın doğru olmayacağını savunmaktadır. Biz bu ikinci görüşe katılıyoruz. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki her iki görüşün de ülkedeki sağlık koşullarının normal olduğu ve mahkemeye gitmenin hayatın olağan akışına ters düşmeyeceği COVID-19 öncesindeki şartlar göz önünde bulundurularak savunulduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan COVID-19 süreci, meselenin daha geniş bir kapsamda değerlendirilmesinin gerekliliğini açıkça ispat etmiştir. Öyle ki sağlık kurumunun çok yakınında bir mahkeme bulunsa bile salgın sebebiyle mahkemeye gitme imkânı olmayabilir. Mesele bu açıdan dikkate alındığında, söz konusu kanun hükmü oldukça işlevsel hale gelmektedir. Buna göre kişi ölmeden önce sağlık çalışanları gibi o an kendisine yakın bulunan iki tanığa son arzularını bildirir ve bu tanıklar da vakit kaybetmeden bulundukları sağlık kurumunun başhekim vb. en yetkili yöneticisine bu arzuları aktararak sözlü vasiyetin belgelenmesini sağlarlar. Mahkemeye gitme zorunluluğunun olmaması sebebiyle, bulaşma riskinin azaltılmasının yanı sıra vasiyet edenin son arzularının “vakit geçirmeksizin” belgelenmesini ihlâl veya tanıkların ihmal ya da suiistimallerinin söz konusu olması gibi sorunlar da ortadan kalkmış olur.

Tanıklar ile hâkim yerine geçen kişilerin sıfatı aynı kişide birleşemez³¹. Dolayısıyla bir sağlık kurumunda COVID-19 sebebiyle yakın ölüm tehlikesine giren vasiyetçinin son arzularına tanıklık eden

³⁰ Hükmü doğru bulan görüş için bkz. **Kılıçoğlu**, s. 122 vd. Hükmü olumsuz eleştiren görüş için bkz. **Dural/Öz**, s. 97 vd; **Öztan**, s. 208; **Hatemi**, Hüseyin, Miras Hukuku, İstanbul 2004, s. 85. Farklı görüşler hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Koyuncu**, s. 104 vd.

³¹ **Çabri**, s. 613; **Koyuncu**, s. 108.

kişilerden birinin, aynı zamanda sağlık kurumunun en yetkili yöneticisi olması halinde hâkim yerine geçmesi mümkün değildir.

E. VASIYETÇİNİN ÖLÜMÜ

Sözlü vasiyetname için aranan beşinci ve son şart, sözlü vasiyette bulunan kişinin içinde bulunduğu olağanüstü durumdan sağ çıkamamış olmasıdır. Eğer sözlü vasiyette bulunduktan sonra olağanüstü durum geçmiş ve kişi kurtulmuşsa, sözlü vasiyet hüküm ifade etmez. Burada nasıl bir sürenin esas alınacağını tespiti için ise TMK m. 541 hükmüne bakmak gerekir. Söz konusu hükümde, *“Mirasbırakan için sonradan diğer şekillerde vasiyetname yapma olanağı doğarsa, bu tarihin üzerinden bir ay geçince sözlü vasiyet hükümden düşer.”* düzenlemesine yer verilmiştir. O halde burada ölçüt; resmî veya el yazılı vasiyetname yapma imkânının tekrar doğmuş olup olmamasıdır. Bu imkânın doğmuş olması halinde otuz gün geçmekle vasiyet eden ölmemiş veya ayırt etme gücünü kaybetmemişse sözlü vasiyet kendiliğinden hükümden düşer ve söz konusu tasarrufun iptaline gerek kalmaz³². Mesela depremde göçük altında kalıp da sözlü vasiyette bulunan kişi daha sonra yoğun bakımda kalıp iyileşmişse, sözlü vasiyet bir ay daha geçerli olur. Bu süre geçmekle hükümden düşer, zira resmî veya el yazılı vasiyetname yapma imkânı yeniden doğmuştur³³. COVID-19 sebebiyle durumu ağırlaşan ve yakın ölüm tehlikesi altına giren kişiler açısından da aynı şart geçerlidir. Kişinin durumu ne kadar ağırlaşarsa ağırlaşsın, eğer nihayetinde hastalığı atlatmışsa ve tekrar resmî veya el yazılı vasiyetname yapma imkânını elde etmişse artık sözlü vasiyet hüküm ifade etmez. Yine, COVID-19’dan başka bir sebeple yakın ölüm tehlikesi altına girip de COVID-19 kapsamında alınan sokağa çıkma yasağı gibi tedbirlerden ötürü diğer vasiyetname yollarına başvurma

³² Eren, s. 123.

³³ İşgüzar/Demir/Yılmaz, s. 49.

imkânı bulamayan kişiler açısından da aynı şeyleri söylemek mümkündür.

III. SÖZLÜ VASIYETNAMENİN ORTADAN KALKMASI

Eğer sözlü vasiyette bulunan, diğer şekillerde vasiyetname yapma imkânına kavuşursa, bu tarihin üzerinden bir ay geçmekle sözlü vasiyetname kendiliğinden hükümden düşer (TMK m. 541). Bu durum, sözlü vasiyetnamelerin istisnâ bir vasiyet türü olmasının gereğidir³⁴.

Vasiyet tek taraflı bir hukukî işlem olup, vasiyet edenin ölümünden sonra hüküm ifade eder. Buna bağlı olarak kişinin istediği zaman vasiyetinden dönmesi mümkündür³⁵. Burada açık bir beyan gerekmeyip, başka bir vasiyetname yapılarak da irade değiştirilebilir³⁶. Dolayısıyla COVID-19 sebebiyle durumu ağırlaşan kişi sözlü vasiyette bulunmuşsa dahi, ölmeden önce bundan dönebilir. Bu ihtimalde sözlü vasiyetname ortadan kalkar.

TMK m. 557 gereğince sözlü vasiyette bulunacak olan kişinin tasarruf ehliyetinin olması gerekir. Aksi halde işlemin iptali için dava açılabilir. Dolayısıyla eğer virüse yakalanan ve son anında sözlü vasiyette bulunan kişinin durumu ne yaptığını idrak edemeyecek kadar ağırlaşmışsa, sözlü vasiyetin iptali talep edilebilir. Aynı şekilde yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama gibi irade sakatlığı halleri ile hukuka veya ahlâka aykırılığın söz konusu olduğu hallerde de iptal söz konusu olur³⁷.

³⁴ **İmre**, s. 103; **Serozan/Engin**, s. 332; **Antalya**, s. 103.

³⁵ **Kılıçoğlu**, s. 124.

³⁶ **İmre**, s. 104.

³⁷ **Kılıçoğlu**'ya göre, TMK m. 557'de yer verilmeyen gabin, muvazaa gibi hallerde de iptale gitmek gerekir. Bkz. **Kılıçoğlu**, s. 191 vd.

Sözlü vasiyetnamenin tanıklarının, vasiyet edenin iradesini derhal yazıya geçirerek hâkime tevdi etmeleri gerekmektedir. Öğretide bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde geçersizliğin gündeme geleceği öne sürülmektedir. Bu konuya ilişkin görüşlerimiz yukarıda³⁸ açıklandığından, burada tekrara girmiyoruz.

Sözlü vasiyetname belli şekil şartlarına tâbi olduğundan, bunlara veya tanıkların vasfına ilişkin bir sakatlık olması hâlinde de geçersizlikten söz edilebilir. Öyle ki TMK m. 539 hükmünde resmî vasiyetnamenin tanıklara ilişkin aranan şartlarının (okur - yazar olma şartı dışında) sözlü vasiyette de aranacağı düzenlenmiştir³⁹. Dolayısıyla tanıkların fiil ehliyetine sahip olmaları, bir ceza mahkemesi kararıyla kamu hizmetinden yasaklı olmamaları, mirasbırakanın eşi, üstsoy ve altsoy kan hısımları, kardeşleri ve bunların eşleri olmamaları gerekir (TMK m. 536/I)⁴⁰. Bu kanun hükmüne aykırı nitelik taşıyan kişilerin tanıklık yapması halinde sözlü vasiyetnamenin geçersizliği gündeme gelir. Ancak burada butlan değil, TMK m. 557 ve devamına göre iptal söz konusu olur⁴¹. Ayrıca tanıklara, bunların üstsoy ve altsoy kan hısımlarına, kardeşlerine ve bunların eşlerine vasiyetname ile kazandırmada bulunulamaz (TMK m. 536/II). Bu kişiler lehine kazandırmada bulunulması halinde ise kısmî iptal⁴² yaptırımını uygulanır^{43 44}. Burada,

³⁸ Bkz. II, D.

³⁹ Okuryazar olmayanlar da sözlü vasiyete tanık olarak katılabilir. **İşgüzar/Demir/ Yılmaz**, s. 51.

⁴⁰ Madde hükmünde belirtilmemiş olsa da, öğretide evlât edinen ve evlâtlığın da yasak kapsamına dâhil edilmesi gerektiği öne sürülmektedir. Bkz. **Çabri**, s. 552.

⁴¹ **Çabri**, s. 550.

⁴² TMK m. 558/III'te, "iptal davası, ölüme bağlı tasarrufla kendilerine, eşlerine veya hısımlarına kazandırma yapılanların tasarrufların düzenlenmesine katılmalarının yol açtığı sakatlığa dayandığı takdirde tasarrufların tamamı değil, yalnız bu kazandırmalar iptal edilir" hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla TMK m. 536'daki yasaklı kişilerin tanıklık yaptığı hallerde vasiyetnamenin tamamı değil, sadece bu yasaklı kişilerin kendilerine, eşlerine veya hısımlarına yapılan kazandırmaları

karantina sebebiyle aynı evde bulunan aile üyelerinden birinin sözlü vasiyette bulunmak istemesi halinde ne olacağı sorusu akla gelebilir. Öyle ki aynı evde yaşayan aile fertleri kural olarak birbirinin birinci dereceden altsoyu, üstsoyu, eşi veya kardeşidir. Karantina altında olmanın gereği olarak dışardan birilerinin eve gelmesi ve sözlü vasiyete tanıklık edip geri gitmesi de beklenemez. Kanaatimizce böyle bir ihtimalde vasiyet edenin telefonla veya bilgisayarda görüntülü konuşma gibi iletişim araçlarını kullanarak tanıklarla görüşmesi gerekir. Yukarıda⁴⁵ da bahsettiğimiz üzere tanıkların, vasiyet edenin yanında bizzat bulunmaları gerekmez; vasiyet edeni sesinden tanıyabiliyorlarsa telefon vb. araçlar üzerinden tanıklık yapmaları da mümkündür. Dolayısıyla teknolojinin geliştiği ve imkânların arttığı günümüz şartlarında bu tür yöntemlere başvurmak dururken, karantina sebebiyle başka tanıgın bulunamadığını öne sürerek aile üyelerini tanık yapmaya lüzum yoktur. Unutmamak gerekir ki memur ve tanıklara ilişkin belirli yasaklar getiren kanun koyucunun iradesinin koruyucu önlemler almaya yönelik olmasının yanı sıra, söz konusu hüküm emredici niteliktedir. Kanun hükmünde sayılan kişilerin karantina veya başka herhangi bir sebeple düzenlemeye katılabileceğinin kabul edilmesi halinde suiistimal gibi çok daha ciddi sorunların doğabileceği de açıktır. Dolayısıyla sözlü vasiyetnamenin tanıklarının TMK m. 536'da belirtilen yasaklı kişilerden olmaları halinde, bu kişilere yönelik yapılan kazandırmalar açısından vasiyetname geçersiz sayılmalıdır.

ilgilendiren kısmı iptale tâbi olur. Mesela sözlü vasiyette bulunan kişi hem evlilik dışı doğan çocuğu tanımış, hem de tanığa mal bırakmışsa, yalnızca tanığa mal bırakma tasarrufu geçersizdir. Bkz. **Kılıçoğlu**, 191.

⁴³ **Kılıçoğlu**, s. 190 vd; **Çabri**, s. 550.

⁴⁴ TMK m. 536/I kapsamında katılma yasağına tâbi olan birine aynı zamanda ikinci fıkra kapsamında bir kazandırmada bulunulması hâlinde, ilk fıkra göre geçersizlik yaptırımı uygulanacağından ikinci fıkra hükmü uygulanmaz. Zira ilk fıkra da tam iptal söz konusudur ve bu da niteliği itibarıyla ikinci fıkradaki kazandırmanın iptalini kapsayıcı niteliktedir. Diğer bir deyişle, vasiyetnamenin iptal edilmesi halinde, yapılan kazandırma evleviyetle geçersiz olur.

⁴⁵ Bkz. **II, C**.

IV. SONUÇ

Sözlü vasiyetname, ancak olağanüstü sebeplere bağlı olarak resmî ve el yazılı vasiyetname düzenleme imkânı olmayan hallerde yapılabilen bir vasiyet türüdür. COVID-19 ise bu olağanüstü sebebin oluşmasını sağlayabilir. Zira TMK m. 538’de olağanüstü durumlar örnek kabilinden sayılmış olup, salgın hastalık da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Yine, Medenî Kanunumuza dayanak teşkil eden İsviçre Medenî Kanunu’nda salgın hastalık (Epidemie) kelimesi doğrudan olağanüstü sebep olarak sayılmış olduğundan, COVID-19 salgın hastalığının olağanüstü sebep teşkil edeceği fikrini desteklemektedir. Dolayısıyla mesela karantina altında olduğu için resmî; yazmayı bilmediği veya yazamayacak kadar ağır hasta olduğu için el yazılı vasiyetname düzenleyemeyen kişilerin sözlü vasiyette bulunması mümkündür. Bunun yanı sıra kişinin kendisi hasta olmasa bile ailesinden birinin virüse yakalanması sebebiyle karantina altında olması veya sokağa çıkma yasağına bağlı olarak resmî vasiyetname düzenleyemeyip virüs dışında bir sebeple ölmesi de sözlü vasiyetnameyi geçerli kılabilir. Ancak bu saydığımız örnekler herkes için aynı sonucu doğurmaz. Yine, ülkede COVID-19 salgınının olması da sözlü vasiyetname düzenlemesi için başlı başına yeterli sayılamaz. Her bir somut olayı kendi özelliklerine göre değerlendirmek gerekir. Mesela kişi COVID-19’a yakalanmış olmasına rağmen ölüm tehlikesi yaşamayabilir. Bu durumda sözlü vasiyetten söz edilemez. Yine, kişinin ölmeden önce gerçekten el yazılı vasiyetname düzenleyemeyecek durumda olup olmadığının tespit edilmesi, sözlü vasiyetin geçerliliği açısından önemli kabul edilmelidir. Aynı şekilde sokağa çıkma yasağına rağmen nöbetçi mahkeme ve noterlerin çalışmaya devam ettiği durumlarda, karantina altında olmayıp da COVID-19 dışında bir sebeple öleceğini düşünen (mesela kanser sebebiyle bir ay ömrü kaldığı söylenen) bir kimsenin, resmî vasiyetname yapma imkânı varken sözlü vasiyette ısrarcı olması da geçersizlik sebebi olarak değerlendirilmelidir. Dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise sözlü vasiyetin tanıklarına ilişkindir. Tanıkların TMK m. 536’da belirtilen yasaklı

kişilerden olmaması gerekir. Burada getirilen şartlara uyulmaması halinde, bu kişilere sözlü vasiyetle yapılan kazandırmalar iptale tâbidir. Dolayısıyla ailesiyle birlikte karantina altında bulunan ve yakın ölüm tehlikesi altında olanların, kazandırmada bulunacakları aile üyelerini tanık seçmek yerine telefon vb. iletişim araçlarını kullanarak son arzularını başka kişilere bildirmeleri gerekir.

KAYNAKÇA*

- Antalya**, Gökhan, Miras Hukuku, İstanbul 2003.
- Çabri**, Sezer, Miras Hukuku Şerhi Cilt-I, İstanbul 2018.
- Dural**, Mustafa, El Yazısı İle Vasiyetname, İstanbul 1967.
- Dural**, Mustafa/ **Öz**, Turgut, Miras Hukuku, İstanbul 2019.
- Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019 (**Eren**, Borçlar Genel).
- Eren**, Fikret, Türk Miras Hukuku, Ankara 2019.
- Ergüne**, Mehmet Serkan, Vasiyetnamenin Yorumu, İstanbul 2011.
- Fasel**, Ur, Erbrecht – Entwicklungen 2016, Y. 2017, s. 3 – 24 (www.swisslex.ch).
- Gönen**, Doruk, El Yazılı Vasiyetname, İstanbul 2007.
- Güneri**, Cemal, Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali, Ankara 2018.
- Hatemi**, Hüseyin, Miras Hukuku, İstanbul 2004.
- İnan**, Ali Naim/ **Ertaş**, Şeref: Türk Medenî Hukuku, Miras Hukuku, Ankara 2019.
- İmre**, Zahit/ **Erman**, Hasan, Miras Hukuku, İstanbul 1989.
- İşgüzar**, Hasan/ **Demir**, Mehmet/ **Yılmaz**, Süleyman, Miras Hukuku, Ankara 2019.
- Kılıçoğlu**, Ahmet, Miras Hukuku, Ankara 2013.
- Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, Miras Hukuku, İstanbul 1987.
- Koyuncu**, Ferhat, Sözlü Vasiyetname, Ankara 2014.

* Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıflar, kısaltmalı olarak ayrıç içinde gösterilmiştir. Ayrıç içi kısaltma belirtilmeyen atıflar, o yazarın kaynakçada kısaltması olmayan eserine yapılan atıfları işaret eder.

Köprülü, Bülent, Miras Hukuku Dersleri, İstanbul 1985.

Öztan, Bilge, Miras Hukuku, Ankara 2018.

Seiler, Benedikt, Die erbrechtliche Ungültigkeit unter besonderer Berücksichtigung der Wirkungen in personeller Hinsicht, Y. 2017, s. 298 – 318 (www.swisslex.ch).

Serozan, Rona/ **Engin**, Baki İlkey, Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları, Ankara 2019.

Şener, Esat, Vasiyet Hukuku, Ankara 1995.

<https://covid19bilgi.saglik.gov.tr>

<https://www.dw.com.tr>

<https://haber.sol.org.tr>

<https://hayatevesigar.saglik.gov.tr>

<https://www.kazanci.com>

<https://www.swisslex.ch>

<https://www.trthaber.com>

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr>

<http://yeniyaamgazetesi1.com>